

‘Ο Στανισλάβσκι

Ἡ ζωὴ μου εἰς τὴν Τέχνην

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α': Τὸ Πεῖσμα

Γεννήθηκα στὴ Μόσχα στὰ 1863, σὲ μιὰ καμπὴ τοῦ χρόνου ποῦ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς ὄριο ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἐποχές. Κρατῶ ἀκόμα στὴ μνήμη μου τ' ἀπομεινάρια τῶν χρόνων τῆς δουλείας, τὸν πρωτόγονο φωτισμὸ μὲ τ' ἀλειμματοκρία καὶ τὰ καντήλια, τὴν ταχυδρομικὴν ἀμαξίαν, τὴν καρτόνες καὶ τ' ἄλογα, τὰ χωριάτικα κάρρα ποῦ στὴ Ρωσία εἶναι γνωστὰ μὲ τ' ὄνομα τ α ρ ἄ ν τ α ς, τ' ἀρκεβούζια μὲ τὴν τσακμακόπετρα, καὶ τὰ κανόνια ἐκείνου τοῦ καιροῦ ποῦ, ἔτσι μικρὰ καθὼς εἶταν, εἴκοιλα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ περάσει γιὰ παιδικὰ παιχνίδια. Εἶδα νὰ παρουσιάζονται στὸν κόσμον οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ μεγάλοι συρμοὶ ποῦ συντόμειναν τὴν ἀποστάσει, οἱ ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς, τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ἀεροπλάνα, τὰ ἀτμόπλοια, τὰ θεωρητικὰ, τὸ τηλέφωνο καὶ ὁ τηλεγράφος, τὸ ραδιόφωνο, τὸ πυροβόλο τῶν δώδεκα ἰντσῶν. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ καντήλι στὸν ἠλεκτρικὸν προβολέα, ἀπὸ τὸ τ α ρ ἄ ν τ α ς στὸ ἀεροπλάνο, ἀπὸ τὸ ἴστιοφόρο στὸ ὑποβρύχιο, ἀπὸ τὴν ταχυδρομικὴν ἀμαξίαν στὸ ραδιόφωνο, ἀπὸ τὸ ἀρκεβούζιο στὴ Μεγάλῃ Βέρθῃ, ἀπὸ τὴν δουλείαν στὸν Μπολσεβικισμὸ καὶ τὸν Κομμουνισμὸ, ἔζησα μιὰ ζωὴ γεμάτη ἐνδιαφέρον σὲ μιὰ ἐποχὴ μεταβαλλομένων ἀξιών καὶ ἰδεῶν ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ θεμελιώθηκαν στὴν ἱστορίαν.

Ὁ πατέρας μου, ὁ Σεργκέϊ Βλαδιμίροβιτς Ἀλεξέγιεφ, (1) ἐργοστασιάρχης καὶ ἔμπορος, εἶταν ἕνας καθαρόαιμος Ρῶσος ἀπὸ τὴ Μόσχα. Ἡ μητέρα μου, ἡ Ἐλισαβέτα Βασιλιεβνα Ἀλεξέγιεβνα, εἶχε γεννηθεῖ ἀπὸ πατέρα Ρῶσο καὶ μητέρα Γαλλίδα—τὴν ὀνομαστὴ ἡθοποιὸν Βαρλαὶ ποῦ ἦρθε προσκεκλημένη νὰ παίξει στὴν Πετρούπολιν καὶ παντρεύτηκε τὸν πλούσιον ἰδιοκτῆτὴ ἑνὸς λατομείου στὴ Φινλανδία, τὸν Βασίλην Ἀβράμοβιτς Γιάκοβλεφ, τὸν ἄνθρωπον ποῦ κόσμησε μὲ τὴ Στήλη τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν Πλατεία Ἀνακτόρων στὴν Πετρούπολιν.

Λίγον καιρὸ μετὰ τὸν γάμον της, ἡ Γαλλίδα ἡθοποιὸς χάρισε τὸν Γιάκοβλεφ, ἀφήνοντάς του δυὸ παιδιά, τὴν μητέρα μου καὶ τὴν ἀδελφὴν της. Ἀργότερα ὁ Γιάκοβλεφ παντρεύτηκε καὶ τὴν κυρία Β., ποῦ εἶχε γεννηθεῖ ἀπὸ πατέρα Ἕλληνα καὶ μητέρα Τούρκισσα, καὶ τῆς ἐμπιστεύτηκε τὴν ἀνατροφὴν τῶν δυὸ κοριτσιῶν του. Ἡ κυρία Β. ζούσε ἀριστοκρατικῆς ζωῆς καὶ εἶταν γνωστὴ γιὰ τοὺς αὐλικούς τρόπους ποῦ κληρονόμησε ἀπὸ τὴν μητέρα της—τὴν γυναίκα ποῦ εἶχε κλέψει ἀπὸ τὸ χαρὸν τοῦ Σουλτάνου ὁ κύριος Β., ὁ Ἕλληνας ἀντρας της, καὶ τὴν εἶχε μπαρκάρει γιὰ τὴν Ρωσία κλεισμένη σὲ μιὰ μεγάλη κασέλα ποῦ δὲν τὴν ἄνοιξε παρὰ μόνον ὅταν τὸ καράβι ἀπομακρύνθηκε ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι.

Ἡ μητριά της μητέρας μου καὶ ἡ ἀδελφὴ της, ποῦ παντρεύτηκε τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατέρα μου, ἀγαποῦσαν τὴ μεγάλην ζωὴν καὶ εἶταν ὀνομαστὴς γιὰ τὰ ἐπίσημα γεύματα καὶ τὴν λαμπρὴν χορευτικὴν δεξιότητάς τους.

1) Ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ πατέρα μου, οἱ πρόγονοι τοῦ Κωνσταντίνου Σεργκέγιεβιτς Ἀλεξέγιεφ (Στανισλάβσκι) εἶταν χωρικοὶ στὴν Ἐπαρχία τοῦ Γιάροσλαβ. Ὁ πατέρας τοῦ προπάππου μου εἶταν δούλος ποῦ ἀπελευθερώθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ 19 αἰῶνα. Ὁ προπάππος τοῦ εἶχε ἰδρῦσει ἕνα ἐργοστάσιον κεντημάτων στὴ Μόσχα. Ὁ πατέρας τοῦ Στανισλάβσκι, ὁ Σεργκέϊ Βλαδιμίροβιτς Ἀλεξέγιεφ (1836-1893), ἔπιασε δουλειὰ στὸ γραφεῖο τοῦ ἐργοστασίου σὲ ἡλικία δεκατεσσάρων χρόνων καὶ ἀργότερα ἀνέλαβε ὁ ἴδιος τὴν ἐπιχείρησιν. Στὰ 1859 παντρεύτηκε τὴν Ἐλισαβέτα Γιάκοβλεβνα (1841-1904).

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια (1860-1880) οἱ χορευτικὴς δεξιότητες εἶταν ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ γεγονότα τῆς κοσμικῆς ζωῆς στὴ Μόσχα καὶ στὴν Πετρούπολιν, καὶ οἱ νέοι ποῦ ἤθελαν νὰ διασκεδάσουν καὶ νὰ ἐπιδειχτοῦν συνήθιζαν νὰ πηγαίνουν σὲ δυὸ ἢ καὶ σὲ τρία σπίτια τὸ ἴδιον βράδι. Τὴν θυμᾶμαι αὐτὴν τὴν χορευτικὴν δεξιότητα. Οἱ καλεσμένοι ἔφταναν μὲ τ' ἀμαξίαν τους, καὶ οἱ ὑπηρετὲς τους, ἀλύγιστοι μέσα στὴ στολή τους, ἔδιναν ἕνα τόνον μεγαλοπρέπειας καθὼς στέκονταν ὁ ἕνας στὴ θέσιν τοῦ ἀμαξῆ καὶ ὁ ἄλλος ὄρθιος στὴν πίσω σκάλα. Μικρὴς φωτιὴς εἶταν ἀναμμένες στὸν δρόμον καὶ μέσα ἀπὸ τὸ σπῆτι ἔφερναν συνεχῶς φαγητὰ γιὰ τοὺς ἀμαξάδες. Οἱ ὑπηρετὲς διασκεδάζαν στὰ χαμηλότερα δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ, ἐνῶ τὰ πάνω διαμερίσματα εἶταν πλημμυρισμένα ἀπὸ λουλούδια καὶ ἀστραφτερὴς ἀμφιέσεις. Βαρύτιμα κοσμήματα σκέπαζαν τὸν λαϊμὸν καὶ τὰ στήθη τῶν γυναικῶν, καὶ ἐκεῖνες ποῦ τοὺς ἄρεσε νὰ μετροῦν τὰ πλούτη τῶν ἄλλων εἶταν διαρκῶς ἀπασχολημένες μὲ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν πετραδιῶν. Οἱ πιὸ φτωχὴς θεωροῦσαν τὸν ἑαυτὸν τους δυστυχισμένον καὶ ἐνιωθάνον ντροπὴν γιὰ τὴν φτώχεια τους, ἐνῶ οἱ πλουσιώτεροι φέρονταν ὡς νὰ εἶταν οἱ βασιλισσὴς τῆς βραδείας. Χορευτικοὶ συνδυασμοὶ μὲ τὰ πιὸ παράξενα σχήματα, μὲ πλούσια δῶρα καὶ βραβεῖα γιὰ τοὺς χορευτὲς, μπορούσαν νὰ κρατήσουν πέντε ἡμέρας ὅρες χωρὶς διακοπὴν. Ὁ χορὸς τέλειων συνήθως τὰ ἡμερήματα, καὶ οἱ νέοι, ἀλλάζοντας βιαστικὰ ρούχα, πῆγαιναν ὁ καθένας στὴ δουλειὰ του.

Ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοῦ κύκλου τους, οἱ γονεῖς μου δὲν ἀγαποῦσαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ζωὴν καὶ πῆγαιναν σὲ ἐπίσημες συγκεντρώσεις μόνον ὅταν δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ἀποφύγουν. Εἶταν ἄνθρωποι ποῦ τοὺς ἄρεσε νὰ μένουν στὸ σπίτι. Ἡ μητέρα μου εἶχε ἀφοσιωθεῖ σὲ μᾶς τὰ παιδιά της, ποῦ δὲν εἶμασταν λιγότερα ἀπὸ δέκα, καὶ περνοῦσε ὅλον τὸν καιρὸν της κοντὰ μᾶς.

Ὁ πατέρας μου, ὡς τὴν ἡμέραν ποῦ παντρεύτηκε, κοιμόταν στὸ ἴδιον κρεβάτι μὲ τὸν πατέρα του, γνωστὸ γιὰ τὸν παλιὸν πατριαρχικὸν τρόπο ζωῆς ποῦ εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν προπάππον του—ἕναν καματάρην χωρικὸν στὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Γιάροσλαβ. Μετὰ τὸν γάμον του, ὁ πατέρας μου πέρασε ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ πατέρα του στὸ συζυγικὸν κρεβάτι, ὅπου κοιμήθηκε ὅλες τὴς ὑπόλοιπες νύχτας τῆς ζωῆς του, καὶ ὅπου στὸ τέλος ξεψύχησε.

Οἱ γονεῖς μου δὲν ἔπαψαν ποτὲ ν' ἀγαποῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἀγαποῦσαν ὅμως καὶ μᾶς τὰ παιδιά, καὶ προσπαθοῦσαν νὰ μᾶς κρατήσουν κοντὰ τους ὅσο μπορούσαν περισσότερο. Ἀπὸ τὰ πολλὰ παιδιά μου χρόνια κρατῶ καθαρὰ στὴ μνήμη μου τὴν ἡμέραν ποῦ μὲ βαφτίσανε—μιὰ εἰκόνα ποῦ χαράχτηκε ἀκόμα πιὸ ζωντανὴ μέσα μου ἀπὸ τὴν κατοπινὴν διηγῆσιν τῆς παραμάνας μου. Μιὰ ἄλλη μακρυνὴ μου ἀνάμνησιν εἶναι ἡ πρώτη μου ἐμφάνισιν στὴ σκηνή, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ διαμερίσματα τοῦ ἐξοχικοῦ μᾶς σπιτιοῦ στὴν Ταρασόφκα, κάπου εἰκοσιμῖλια μακριὰ ἀπὸ τὴ Μόσχα. Εἶχε στηθεῖ ἐκεῖ μιὰ μικρὴ παιδικὴ σκηνὴ μ' ἕνα ριγωτὸ ὑφασμα γιὰ αὐλαίαν, καὶ κατὰ τὴν συνθήκην ἐκείνου τοῦ καιροῦ τὸ ἔργον εἶταν χωρισμένον σὲ εἰκόνας, ποῦ στὴν συγκεκριμένη περίπτωσιν ἀντιπροσώπων τὴν τέσσερες ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Θὰ εἶμιον τότε τριῶν ἢ τεσσάρων χρόνων καὶ μὲ εἶχανε βάλει νὰ παίξω τὸ μέρος τοῦ

Χειμώνα. Στή μέση τῆς σκηνῆς βρισκόταν ἕνα μικρὸ ἔλατο καὶ γύρω του εἶταν σκορπισμένες τούφες ἀπὸ βαμβάκι. Κάθησα στὸ πάτωμα, τυλιγμένος μὲ γούνινα ρούχα καὶ μ' ἕνα γούνινο σκούφο στὸ κεφάλι, μὲ γένια μακρὰ καὶ μουστάκια πού σκαρφάλωναν στὸ μέτωπό μου, χωρὶς νὰ ξέρω ποῦ νὰ κοιτάξω καὶ τί νὰ κάμω. Μπορεῖ ὑποσυνειδήτῃ νὰ ἐνιωθῶ τὸ ἄσκοπο καὶ παράλογο τῆς παρουσίας μου πάνω στὴ σκηνή, μὰ αἰσθηθῆναι πὺν μὲνει ἀκόμα ζωντανή μέσα μου καὶ μὲ φοβίζει ὅσο τίποτε ἄλλο ὅταν παίζω στὸ θέατρο. Μετὰ τὰ χειροκροτήματα, πὺν θυμᾶμαι ὅτι μοῦ ἄρρεσαν πάρα πολὺ, μὲ τοποθέτησαν πάλι στὴ σκηνή, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ στάση. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἀναψαν ἕνα κερὶ καὶ τὸ ἔβαλαν πίσω ἀπὸ ἕνα δεμάτι ξερόκλαδα γιὰ νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση τῆς φωτιᾶς. Κατόπι μοῦ ἔδωσαν ἕνα μικρὸ κομμάτι ξύλο καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάνω στὰ ψέματα ὅτι τὸ ρίχνω στὴ φωτιά.

«Ἐχε τὸ νοῦ σου», μοῦ εἶπαν. «Νὰ τὸ κάνεις στὰ ψέματα, ὄχι στ' ἀλήθεια».

Καὶ μοῦ ἀπαγόρευσαν αὐστηρὰ νὰ πλησιάσω τὸ ξύλο στὸ ἀναμμένο κερὶ. Αὐτὸ μοῦ φάνηκε τελειῶς ἀκατανόητο. «Γιὰτὶ νὰ τὸ κάνω στὰ ψέματα», εἶπα μέσα μου, «τὴ στιγμή πὺν μπορῶ νὰ τὸ κάνω στ' ἀλήθεια ;».

Ἔτσι, ὅταν σηκώθηκε ἡ αὐλαία, ἤπλωσα τὸ χέρι μου στὴ φλόγα τοῦ κεριοῦ γεμάτος ἐνδιαφέρον καὶ περιέργεια. Αὐτὸ μοῦ εἶταν εὐκόλο καὶ εὐχάριστο—εἶχε κάποιο νόημα γιὰ μένα. Εἶταν κάτι τὸ ἐντελῶς φυσικὸ καὶ λογικὸ. Ἄλλὰ ἀκόμα πὺν φυσικὸ καὶ λογικὸ εἶταν τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ βαμβάκι πῆρε ἀμέσως φωτιά. Ἐγινε μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ ἀπὸ παντοῦ ἀκούστηκαν φωνές καὶ τρεχάματα. Μὲ βγάλανε σηκωτὸ ἀπὸ τὴ σκηνή καὶ μὲ πήγανε στὸ δωμάτιό μου, ὅπου κάθησα καὶ ἐκλαψα πικρά.

Οἱ ἐντυπώσεις αὐτές, μὲ τὴ χαρὰ τῆς ἐπιτυχίας καὶ τὴ βαθύτερη ἀλήθεια τῆς συνειδητῆς συμπεριφορᾶς καὶ δράσης πάνω στὴ σκηνή, καὶ, συγχρόνως, μὲ τὴν πικρία τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς ἀμηχανίας πὺν δημιουργεῖ ἡ ἀκατανόητη αὐτὴ παρουσία μπροστὰ στὸ κοινὸ, μὲ παρακολουθοῦν ἀπὸ τότε σ' ὅλη μου τὴ ζωή.

Ἔτσι, ἡ πρώτη μου ἐμφάνιση στὴ σκηνή εἶταν μιὰ παταγώδης ἀποτυχία πὺν προερχόταν ἀπὸ τὸ πείσμα μου, ἕνα χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας μου πὺν, στὰ παιδικὰ μου κυρίως χρόνια, ἐκδηλώθηκε μὲ τρόπο ἰδιαιτέρα ἐντονο. Τὸ ἔμφυτο αὐτὸ πείσμα εἶχε μιὰ ὀρισμένη ἐπίδραση στὴ θεατρικὴ μου σταδιοδρομία, καλὴ καὶ κακὴ μαζί, καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο μὲ ἀπασχολεῖ ἔδῳ κάπως διεξοδικώτερα. Ἡ μάχη πὺν ἔδωσα μὲ τὸ πείσμα μου κράτησε ὀλόκληρα χρόνια καὶ μοῦ ἔχει ἀφήσει πολλὲς ζωηρὲς ἀναμνήσεις.

Μιὰ μέρα, τὴν ὥρα πὺν τρώγαμε, φέρθηκε πολὺ ἄτακτα στὸ τραπέζι καὶ ὁ πατέρας μὲ μάλωσε. Χωρὶς νὰ τὸ καλοσκεφτῶ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἔχω πραγματικὰ πειραχτεῖ, τοῦ μίλησα λίγο ἄπρεπα. Ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ μὲ κοροϊδεύει, καὶ ἐγώ, μὴ ξέροντας τί νὰ πῶ, ταράχτηκα καὶ θυμώσα μὲ τὸν ἑαυτὸ μου.

Γιὰ νὰ κρύψω τὴν ταραχὴ μου καὶ γιὰ νὰ δείξω πὺν δὲν τὸν φοβόμουν, τὸν ἀπέλιξα μὲ μιὰ φράση πὺν δὲν εἶχε κανένα νόημα. Ἀκόμα καὶ σήμερα δὲν ξέρω πὺν βγῆκε ἀπὸ τὰ χεῖλιά μου.

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα» (2)

«Κουταμάρες», εἶπε ὁ πατέρας. «Τί θὰ πεῖ δὲν θὰ μ' ἀφήσεις νὰ πάω ;».

Καταλαβαίνοντας τὴν ἀνοησία πὺν εἶχα πεῖ, καὶ θυμῶνοντας ἀκόμα πὺν πολὺ μὲ τὸν ἑαυτὸ μου, ἄρχισα νὰ πειριμῶνω περισσότερο, καὶ ξαναεῖπα :

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα!».

Ἄπατέρας σῆκωσε τοὺς ὤμους χωρὶς νὰ πεῖ τίποτε. Αὐτὸ μὲ πλήγωσε. Ὡστε ἔτσι ! Δὲν καταδεχόταν νὰ μοῦ μιλήσει. Καλὰ λοιπόν ! Ὅτᾳ δοῦμε ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο μας θὰ μετανωίσει.

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα ! Δὲν θὰ σ' ἀφήσω

νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα ! Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα !». Ἐλεγα καὶ ξανάλεγα τὴ φράση μὲ περισσότερο πείσμα, ἀλλάζοντας κάθε φορὰ τὸν τόνο τῶν λέξεων.

Ἄπατέρας μοῦ εἶπε νὰ ἡρεμήσω, καὶ ἐγώ, ἀπὸ ἀντίδραση, τοῦ ξαναεῖπα ἀκόμα πὺν ἐντονα :

«ΔΕΝ ΘΑ Σ' ΑΦΗΣΩ ΝΑ ΠΑΣ ΣΤΗ ΘΕΙΑ ΒΕΡΑ»

Ἄπατέρας ἐξακολούθησε νὰ διαβάξει σιωπηλὸς τὴν ἐφημερίδα του. Ἄλλὰ κατάλαβα πὺν εἶχε ἀρχίσει νὰ θυμῶνει μαζί μου.

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα ! Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα ! Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα !» Τοῦ χτυποῦσα τὴ φράση κατὰμουτρα, ἐπιμένοντας μὲ μανία στὸ ἀνόητο πείσμα μου, ἀνίκανος νὰ ὑπερικήσω τὴ σκοτεινὴ δύναμη πὺν μὲ παράσερνε. Νιῶθοντας πόσο ἀδύνατος εἶμουν μπροστὰ τῆς, ἄρχισα νὰ τὴ φοβᾶμαι.

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα!» ξαναεῖπα σὲ λίγο παρὰ τὴ θέλησή μου, καταλαβαίνοντας ὅτι δὲν μποροῦσα πὺν νὰ ἐλέγξω τὸν ἑαυτὸ μου.

Ἄπατέρας μοῦ ἔριξε μιὰ ματιά, καὶ ἐγώ αὐτόματα ἐπανελάβα τὴν ἴδια ἀνόητη φράση πὺν δυνατὰ καὶ πὺν ἐπιμονα. Ἄρχισε νὰ χτυπᾶ νευρικὰ τὸ δάχτυλό του στὸ τραπέζι, καὶ ἀμέσως ἔκανα καὶ ἐγώ τὸ ἴδιο, ἐπαναλαμβάνοντας συγχρόνως τὴν ἴδια φράση. Τὸν εἶδα νὰ σηκώνεται. Σηκώθηκε καὶ ἐγώ χωρὶς νὰ σταματήσω τὴν ἐκνευριστικὴ ἐπαυδὸ. Ἄπατέρας ὕψωσε θυμῶμένος τὴ φωνή του (κάτι πὺν δὲν τὸ εἶχε κάνει ποτὲ ὡς τότε) καὶ ἀμέσως ὕψωσα καὶ ἐγώ τὴ δική μου, ἀλλὰ ἡ δική μου φωνὴ ἔτρεμε. Ἐκεῖνος ξαναβρῆκε τὴν ψυχραιμία του καὶ μοῦ μίλησε ἤρεμα. Θυμᾶμαι ὅτι αὐτὸ μὲ συγκίνησε πολὺ καὶ εἶμουν ἔτοιμος νὰ ὑποχωρήσω.

Ἄλλὰ, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὸ πείσμα δὲν ἐννοοῦσε νὰ μ' ἐγκαταλείψει, καὶ ἐπανελάβα τὴ φράση, ἔχοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι γινόμενον γελοῖος μπροστὰ του. Μοῦ εἶπε πὺν θὰ μὲ βάλει τιμωρία ἂν δὲν σταματήσω. Τοῦ πέταξα ἄλλη μιὰ φορὰ κατὰ πρόσωπο τὴν ἀνόητη φράση, προσπαθώντας νὰ μιμηθῶ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του.

«Θὰ σ' ἀφήσω νηστικὸ σήμερα», μοῦ εἶπε ὁ πατέρας πὺν αὐστηρὰ.

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα!» τοῦ φώναξα καὶ ἐγώ μὲ ἀπελπισία, προσπαθώντας νὰ μιμηθῶ καὶ πάλι τὸν τόνο τῆς φωνῆς του.

«Καταλαβαίνεις τί εἶν' αὐτὸ πὺν κάνεις;» μὲ ρώτησε, πετώντας τὴν ἐφημερίδα του στὸ τραπέζι.

Ἄνίκανος νὰ πνίξω τὸν θυμὸ πὺν φούσκωνε τὰ στήθια μου, πέταξα κατῶ τὴν πετσέτα μου καὶ φώναξα ὅσο πὺν δυνατὰ μποροῦσα:

«Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς στὴ θεία Βέρα!»

«Τώρα θὰ τελειώσουν ὅλα» σκέφτηκα.

Ἄπατέρας ἔγινε κατακόκκινος καὶ τὰ χεῖλιά του ἄρχισαν νὰ τρέμουν, ἀλλὰ ξαναβρῆκε τὴν ψυχραιμία του, καὶ ἔφυγε βιαστικὰ ἀπὸ τὸ δωμάτιο φωνάζοντας :

«Δὲν εἶσαι δικό μου παιδί!»

Μένοντας μόνος, νικητῆς στὴ μικρὴ αὐτὴ μονομαχία, κατάλαβα πόσο ἀνόητος εἶμουν.

«Μπαμπᾶ, μὲ συγχωρεῖς, δὲν θὰ τὸ ξανακάνω!» φώναξα πίσω του μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα. Ἄλλὰ ὁ πατέρας βρισκόταν κιάλας σ' ἄλλο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ καὶ δὲν ἄκουσε τὰ λόγια μου γιὰ νὰ δεῖ πόσο πικρὰ εἶχα μετανωίσει.

Θυμᾶμαι, σὰν νὰ εἶταν χτές, ὅλες τίς λεπτομέρειες τοῦ παιδικοῦ μου ἐκείνου παροξυσμοῦ, καὶ κάθε φορὰ πὺν τίς θυμᾶμαι νιῶθῶ ἕναν βαθὸ πόνου στὴν καρδιά μου.

Μιὰ ἄλλη φορὰ τὴν ἔπαθα ἀκόμα πὺν ἄσχημα μὲ τὸ πείσμα μου. Καθόμασταν πάλι στὸ τραπέζι καὶ τρώγαμε, ὅταν ξαφνικὰ, γιὰ νὰ δείξω πὺν δὲν φοβᾶμαι, εἶπα ὅτι μποροῦσα νὰ βγάλω

2) Ἡ Βέρα Β λαδιμίροβνα Σαποζνίκοβα εἶταν ἡ μεγαλύτερη ἀδελφὴ τοῦ πατέρα τοῦ Στανισλάβοκι.

ἀπὸ τὸν σταῦλο τοῦ τὸ Βορονόι, τὸ πιὸ δῦστροπο ἄλογο τοῦ πατέρα μου.

«Μπράβο παιδί μου!» εἶπε στ' ἄστεϊα ὁ πατέρας μου. «Ἄμα τελειώσουμε τὸ φαγητό, θὰ σοῦ φορέσουμε τὸ γούνινο πανωφόρι καὶ τὰ ζεστά σου παπούτσια, καὶ θὰ βγοῦμε ὅλοι μαζί νὰ σὲ καμαρώσουμε».

Τ' ἀδελφία μου καὶ οἱ ἀδελφές μου ἄρχισαν νὰ μὲ προκαλοῦν, λέγοντας ὅτι εἴμουν τόσο δειλὸς ποῦ δὲν θὰ τολμοῦσα ποτὲ νὰ κάνω τέτοιο πράγμα. Καὶ γιὰ ν' ἀποδείξουν αὐτὸ ποῦ λέγανε, μοῦ θύμισαν ὀρισμένα ἀνάλογα περιστατικά ὅπου πραγματικά εἶχα ὑποχωρήσει. Ὅσο πιὸ δυσάρεστες εἶταν γιὰ μένα οἱ ἀποκαλύψεις τους, τόσο μεγαλύτερο γινόταν τὸ πείσμα μου.

«Δὲν φοβᾶμαι καθόλου! Ἄμα θέλω τὸ κάνω!» εἶπα δυνατὰ μέσα στὴν ταραχὴ μου.

Τὸ πείσμα μου εἶταν τόσο μεγάλο ποῦ χρειάστηκε νὰ μοῦ δώσουν ἓνα μάθημα. ● Ὃταν τέλειωσε τὸ φαγητό, μοῦ φέραν τὸ γούνινο πανωφόρι μου, τὰ ζεστά μου παπούτσια, τὰ γάντια μου, καὶ μιὰ κουκούλα γιὰ τὸ κεφάλι. Μὲ ντύσανε προσεχτικά γιὰ νὰ μὴν κρυώσω, μὲ πήγανε στὴν αὐλὴ, μ' ἄφησαν ἐκεῖ, καὶ ξαναμπήκαν στὸ σπίτι περιμένοντας νὰ πραγματοποιήσω τὸ κατόρθωμά μου. Εἶταν σκοτεινὰ καὶ ἤσχυα ἐκεῖ ἔξω. Τὰ μεγάλα φωτισμένα παράθυρα τοῦ σαλονιοῦ, ἀπ' ὅπου εἶχα τὴν αἰσθησὴ ὅτι μὲ παρακολουθοῦσαν, ἔκαναν ἀκόμα πιὸ πηχτὸ τὸ σκοτάδι γύρω μου. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε παράξενα καὶ τὰ σαγόνια μου ἄρχισαν νὰ τρέμουν καθῶς, πιέζοντας τὸν ἑαυτό μου, προσπαθοῦσα νὰ ξεχάσω τὸ σκοτάδι καὶ τὴ σιωπὴ ποῦ βασιλεύεε δλόγυρά μου. Σὲ μιὰ στιγμή ἄκουσα κάπου πιὸ πέρα βήματα πάνω στὸ γιόνι καὶ ἀμέσως ἔπειτα μιὰ πόρτα ποῦ ἔκλεινε. Ἴσως νὰ εἶταν ὁ ἀμαξᾶς καὶ νὰ μπῆκε στὸν σταῦλο τοῦ Βορονόι, ποῦ εἶχα ὑποσχεθεῖ νὰ τὸν βγάλω στὴν αὐλὴ. Εἶδα μὲ τὴ φαντασία μου τὸ μεγάλο μαῦρο ἄλογο νὰ χτυπάει ἀνυπόμονα τὴ γῆ μὲ τὸ νύχι του, καὶ νὰ σηκώνεται στὰ πεισινὰ πόδια του, ἔτοιμο νὰ ὀρμήσει μπροστὰ σέρνοντάς με πίσω του σὰν πούπουλο.

Φυσικά, ἂν εἶχα φανταστεῖ μιὰ τέτοια σκηνὴ στὸ τραπέζι ποῦ τρώγαμε, ποτὲ δὲν θὰ εἶχα τολμήσει νὰ πῶ αὐτὸ ποῦ εἶπα. Μιὰ ὁμῶς καὶ τὸ εἶπα, μοῦ εἶταν ἀδύνατο πιά νὰ ὑποχωρήσω. ● Ὅλοι θὰ μὲ κοροῖδευαν, καὶ αὐτὸ ἔκανε τὸ πείσμα μου μεγαλύτερο.

Γιὰ ν' ἀποσπάσω τὴν προσοχὴ μου ἀπὸ τὸ σκοτάδι ποῦ ἀπλωνόταν γύρω μου, ἄρχισα ν' ἀντιμετωπίζω τὴν κατάσταση φιλοσοφικά.

«Θὰ μείνω ἐδῶ στὴν αὐλὴ πολλή, πάρα πολλή ὥρα—ὥσπου ν' ἀνησυχήσουν καὶ νάρθουν νὰ μὲ βροῦν», εἶπα μέσα μου.

Ξαφνικά ἄκουσα μιὰ κραυγὴ ποῦ ἔμοιαζε μὲ πνιχτὸ κλάμα, καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἄρχισαν νὰ φτάνουν στ' αὐτιά μου χιλιάδες παρᾶξενοι ἤχοι, ὁ ἓνας πιὸ τρομερὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον. Θεέ μου! Τί εἶταν αὐτὸ ποῦ σερνόταν πίσω μου μέσα στὸ σκοτάδι; Σκύλος; Ποντίκι; Κι αὐτὸς ὁ θόρυβος ποῦ ἀκούστηκε μὲς στὴ σιγαλιά;

Τραβήχτηκα φοβισμένος σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ τοίχου, μὴ ξέροντας ἀπὸ ποῦ νὰ προφυλαχτῶ. Νά! Νά τος πάλι! Πάλι ὁ ἴδιος θόρυβος! Πιὸ κοντὰ τώρα! Πολλὸ πιὸ κοντὰ! Ἴσως ὁ Βορονόι νὰ χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ σταύλου του! Ἴσως κανένα ἀμάξι νὰ σκόνταψε καθῶς περνοῦσε στὸν δρόμο! Κι αὐτὸ τὸ σφύριγμα; Κι αὐτὸ τὸ λαχάνιασμα; Θαρρεῖς καὶ ὅλοι οἱ τρομεροὶ ἤχοι ποῦ εἶχα ὡς τότε ἀκούσει, ἔπαιρναν ξαφνικά ζωὴ καὶ ζεσποῦσαν σ' ἓνα φοβερὸ πανδαιμόνιο γύρω μου.

«Χριστέ μου!» φώναξα, καὶ μαζεῦτηκα ὅσο μπορούσα πιὸ βαθιὰ στὴ γωνιὰ τοῦ τοίχου. Ξαφνικά ἐνωίωσα κάτι νὰ μ' ἄρπάξει ἀπὸ τὸ πόδι. Ἄπλωσα τρομαγμένος τὸ χέρι μου, καὶ—τί χαρὰ! Εἶταν, ἡ μικρὴ μου σκύλα, ἡ Ρόσκα, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους φίλους μου. Τώρα δὲν εἴμουν μόνος—εἶμασταν δυό. Δὲν εἶταν πιά τόσο τρομερό. Πῆρα τὴ Ρόσκα στὴν ἀγκαλιά μου, καὶ ἐκεῖνη ἄρχισε νὰ μοῦ γλύφει τὸ πρόσωπο μὲ τὴ βρώμικη γλώσσα της.

Τὸ χοντρὸ γούνινο πανωφόρι μου, κουμπωμένο σφιχτὰ στὴν κουκούλα μου, μ' ἐμπόδιζε νὰ γυρίσω ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό μου καὶ ν' ἀποφύγω τὰ χάρδια τοῦ σκυλιοῦ. Ἐσπρωξα μακριὰ τὸ μουσούδι του, καὶ τὸ ζῶο γῶθηκε νὰ κοιμηθεῖ στὴν ἀγκαλιά μου, εὐχαριστημένο ἀπὸ τὴ ζεστασιά ποῦ βρῆκε ἐκεῖ. Ἀπὸ τὴ μεγάλη αὐλόπορτα ἄκουσα νᾶρχονται πρὸς τὸ μέρος μου βιαστικά βήματα. Νὰ εἶταν τάχα γιὰ μένα; Ἡ καρδιά μου χτύπησε ζωη-

Ἄνω: ὁ Στατισλάβσκι μὲ τὴ μητέρα του καὶ τὸν μεγαλύτερο ἀδελφὸ του Βλαδίμηρο (1866) καὶ κάτω: ὁ ἴδιος σὲ ἡλικία δέκα ἐτῶν (1873).

ρά. "Όχι—δέν εΐταν γιά μένα! Κάποιος πέρασε πλάι μου και προχώρησε στό σπιτάκι του άμαξά.

Σκέφτηκα πόση ντροπή θά ένοιωθαν τώρα οι δικόι μου πού με παράτησαν έξω, έμένα, ένα μικρό παιδί, όλομόναχο μέσα στην παγωμένη και σκοτεινή νύχτα. Αυτό δέν θά τους τό συγχωρούσα ποτέ.

'Από τό σπίτι έφτασε στ' αυτιά μου ό μακρυνός ήχος ενός πιάνου.

«Σίγουρα είν' ό άδελφός μου», σκέφτηκα. «'Εγώ από στιγμή σέ στιγμή κινδυνεύω, κι αυτός παίζει πιάνο. Κανείς, κανείς δέν με σκέφτεται. Πόση ώρα θά πρέπει νά περιμένω γιά νά με θυμηθούν;» "Άρχισα νά φοβάμαι πιά πολύ, και τό μόνο πού ήθελα εΐταν νά ξαναγυρίσω στη ζέστα του σαλονιού κοντά στό μεγάλο πιάνο.

«Τί άνόητος, τί άνόητος πού είμουνα! Γιατί τόκανα αυτό; Τί μ' ένοιάζε γιά τόν Βορονόι; Είμαι ένας πεισματάρης! "Ένας ξεροκέφαλος!» έλεγα και ξανάλεγα μέσα μου, καταλαβαίνοντας πόσο δύσκολο εΐταν νά βγώ από τη δύσκολη θέση μου.

Ξαφνικά άκούστηκε από μακριά ποδιβολητό άλόγων πάνω στό χιόνι, και σέ λίγο ένα άμάξι σταμάτησε έξω από τη μεγάλη αυλόπορτα. 'Η πόρτα άμέσως άνοιξε και τό άμάξι μπήκε στην αυλή. «Θά είναι τά ξαδέλφια μου», σκέφτηκα. «Θυμάμαι πού τους καλέσαμε νάρθουν άπόψε. Τώρα, και νά τόθελα, δέν μπορώ πιά νά ξαναγυρίσω μέσα. Θά με κοροϊδεύουν όλοι μαζί και θά με λέν φοβιτσιάρη».

'Ο άμαξάς χτύπησε τό παράθυρο του δικού μας άμαξά, εκείνος βγήκε έξω, τους άκουσα κάτι νά λένε, έπειτα προχώρησαν, άνοιξαν την πόρτα του σταύλου, κι έβαλαν μέσα τ' άλογα.

«'Α, ώραία! Θά μπώ κι εγώ στόν σταύλο, θά τους πώ νά μου δώσουν τόν Βορονόι, εκείνοι φυσικά δέν θά μου τόν δώσουν, κι έτσι δέν θ' άναγκαστώ νά πώ ψέματα. Νά ένας έξυπνος τρόπος νά τά καταφέρω».

Πήγα νά τρελλαθώ από τη χαρά μου. Εΐταν μιá σπουδαία ιδέα. Πέταξα τη Ρόσκα από τά χέρια μου κι είμουν έτοιμος νά τρέξω στόν σταύλο.

«Ναι, αλλά θά τά καταφέρω νά περάσω την άπέραντη, σκοτεινή αυλή;» 'Έκανα ένα βήμα και σταμάτησα, γιατί ένα άμάξι είχε μπει στην αυλή και φοβήθηκα μή βρεθώ κάτω από τά πέταλα των άλόγων μέσα στό σκοτάδι. 'Εκείνη τη στιγμή έγινε κάτι—δέν είδα τί ακριβώς, γιατί εΐταν τόσο σκοτεινά πού δέν μπορούσα νά ξεχωρίσω τίποτα. Τ' άλογα πού εΐταν δεμένα στόν σταύλο άρχισαν νά χλιμντρίζουν, νά χτυπών τά πόδια τους και νά κλωτσάνε την πόρτα του σταύλου. Μου φάνηκε ότι τ' άλογο του άμαξιού πού ήρθε τελευταίο, εΐταν κι εκείνο άνήσυχο. Κάποιος έτρεξε πίσω από τ' άμάξι μέσα στην αυλή. Οι άμαξάδες βγήκαν από τόν σταύλο, φωνάζοντας: «Σταματήστε! Κρατήστε το! Μήν τ' αφήνετε νά φύγει!»

Δέν θυμάμαι ακριβώς τί έγινε έπειτα. Τό μόνο πού θυμάμαι είναι ότι βρέθηκα στην έξορτα του σπιτιού, χτυπώντας με τό χέρι μου τό κουδούνι. Μου άνοιξε ένας ύπηρέτης και μ' έμπασε μέσα—θά πρέπει νά με περίμενε, βέβαια! Είδα γιά μιá στιγμή εκεί στό χώλ τό αυστηρό πρόσωπο του πατέρα μου, και τη γκουβερνάντα νά με κοιτάζει περίεργα από τη σκάλα. Κάθησα σέ μιá πολυθρόνα χωρίς νά βγάλω τό πανωφόρι μου. 'Η έπιστροφή μου εΐταν γιά μένα τόσο άπροσδόκητη πού δέν ήξερα τί νά κάνω—νά έπιμείνω στό πείσμα μου και νά πώ ότι ήρθα μόνο νά ζεσταθώ κι ότι σέ λίγο θά ξανάβγαινα γιά τόν Βορονόι, ή νά παραδεχτώ τη δειλία μου και νά ύποχωρήσω; Είμουν τόσο άπογοητευμένος με τόν εαυτό μου πού σκέφτηκα ότι ποτέ πιά δέν θά μπορούσα νά παραστήσω τόν ήρωα. "Άλλωστε, κανείς δέν ένδιαφέρθηκε νά με ρωτήσει τί έγινε. "Έμοιαζε σαν νά με είχαν όλοι ξεχάσει.

«'Αν είναι έτσι, τόσο τό καλύτερο. Θά τους ξεχάσω κι εγώ. Θά βγάλω τό πανωφόρι μου, θά περιμένω λίγο, κι έπειτα θ' άνέβω στό σαλόνι».

Κι αυτό ακριβώς έκανα. Κανείς δέν με ρώτησε γιά τόν Βορονόι. Θά είχαν φαίνεται, συννενοηθεί ματαξύ τους.

Μετάφραση ΝΙΚΟΥ ΓΚΑΤΣΟΥ

Στό έπόμενο: 'Ακόμα ένα κεφάλαιο από τη ζωή του Στανιολάβου

Ο ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

Και οι σημερινοί νέοι τών Δραματικών Σχολών

Του ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ

Μετά τό 97, μετά τη «Νέα Σκηνή», μετά τό «Βασιλικόν Θέατρον» και περιμένοντας—προετοιμάζοντας άνεπιγνώστα μέσα στόν κύκλο της—τό Γουδί, με τό ίδιο πνεύμα του συντονισμένη, ή καινούργια θεατρική γενεά, οι ήθοποιοί, ως κυρίως φορείς του Θεάτρου σ' έμάς, είχαν ήδη σχηματίσει τόξο θιάσους τους γύρω από τρεις πρωταγωνίστριες, την Κυβέλη, τη Μαρίκα Κοτοπούλη και τη Ροζαλία Νίκα· πολύ γοργά, έμειναν οι δύο πρώτες, πιά κοντά με τά μηνύματα του καιρού τους, νά διαφεντεύουν όσες καταχτήσεις είχαν κερδηθεί από τόν καιρό του Κωμειδύλλου (1889). 'Η επαγγελματική τους ευστάθεια είχε ριζές με τους μόχθους των παλαιότερων, του 19ου αιώνα· στην άρχή του 20ου είχαν άποχτήσει και τη νέα μορφή εργασίας, όχι τό συναιτερισμό, αλλά τόν ύπεύθονο έπιχειρηματία πού είχε κιόλας ποιητικό χαρακτήρα και άρχηγούς έξω—γιά την ώρα—από τό έμπορικό κέρδος, γενικότατα, τό Γεώργιο τόν Α' και τόν Κωνσταντίνο Χρηστομάνο. Οι πρωταγωνίστριες, φωτισμένες δημοτικιστριες—ή Κυβέλη ξεκινούσε από τόν έμπνευσμένο Χρηστομάνο και ή Μαρίκα Κοτοπούλη από τό στοχαστικό και ειδικό Οικονόμου—αισθάνθηκανε τη μοιραία άνάγκη της θεατρικής άκμης νά καλέσουν κοντά τους—και νά έμπνεύσουν—τους σύγχρονους τους θεατρικούς συγγραφείς πού άνατέλλανε.

'Η νέα κοσμοθεωρία τους, ό δημοτικισμός, στην πράξη πιά, ύποχρέωσε τους συγγραφείς νά μήν έχουν μόνο την έγνοια νά δούν με καινούργια ματιά την έλληνική ζωή και νά την άποδώσουν μέσα στά δράματά τους—δράματα, φαίνεται, ζητούσε ή στιγμή· όταν ό Ξενοπούλος έδωσε τόν «Πειρασμό», ένας κριτικός χάρηκε γιά τό άπροσδόκητο καλό, νά μπορεί νά γραφεί και κομωδία «τέχνης», όχι δηλαδή φάρσα—όμως αυτό δέν έφτανε γιά νά καλύψει τις άπαιτήσεις του κοινού και του Θεάτρου· κυριότατο μέλημα έμπαινε μπροστά τους ή φροντίδα γιά τη δημοτική γλώσσα, πού κι άν είχε κυριαρχήσει στη φάρσα, άν και όχι άμιγής, έπρεπε νά ξαναβρεί τη δροσιά πού είχε στα παλαιότερα νέα έλληνικά θεατρικά έργα (από τόν καιρό του «'Εξηναταβέλονη») και νά πάρει τη μορφή των νέων καιρών, τη μεταυχαρική, τη δημοτικιστική, της 'Αθήνας ως πνευματικού κέντρου του έλληνισμού. Τό δράμα έπρεπε νά πετάξει την καθαρεύουσα, την όχι χωρίς περιγαμνές, και νά πλάσει τη λαλιά του Πώς μπορεί νά πεί κανείς, τί τόν κάνει νά πάσει και νά χαιρέται, άν δέν έχει μιá γλώσσα ικανή γιά έξελιξίσεις δικές της, όχι κάθε ώρα προσπάθειες;

Βέβαια οι νέοι δε θά γράφανε αρχαϊκές τραγωδίες· θ' άναζητούσαν, όπωσδήποτε, άμεσα γεγονότα και τότο τους εύκόλυνε, φυσικά, την πορεία προς την άπλή όμιλία. 'Υπήρχε ένα μεγάλο πρότυπο, δώρο των άρχων του αιώνα, ή «Τρισεύγενη», αλλά στό βιβλίο· δέν είχε δημιουργήσει σκηνική έπιτυχία, γιά νά την προσέξουν· έπήρχαν και τά πρώτα έργα του Ξενοπούλου, έμως προς τό παρόν άγνοια και γλωσσικός· οι θεατρικοί συγγραφείς, με τά παιζόμενα έργα τους, ό Ν. Καζαντζάκης, ό Μελής, ό Νιρβάνας φτάσανε, κατά την ιδιοσυγκρασία τους ό καθένας, προς μιá γλωσσική θεατρική μορφή, με τόν πρώτο κοντύτερα προς τό μέλλον. Στάμεν μετά φόβου! Οι νεαροί αυτοί άνθρωποι κάνουν τη Σκηνή μας νά μιλήσει, όχι πλέον νά μήν ξέρει πώς άρχίζουν και πώς ολοκληρώνουν μιá φράση καλλιτεχνικά! 'Ο Χορν εστάθηκε στην άρχή του (1906) υψαρχικός, όχι «'Αθηναίος», όπως οι προηγούμενοι πού άναφέραμε· θά ήταν είκοσιτριών ετών. Τότε έτύπωσε τό πρώτο του θεατρικό έργο, τό γνωστό μας «'Ανεχτήμητο». Μαζί μ' ένα άλλο στόν ίδιο τόμο τό άφιέρωνε «Του Ψυχάρη». Σέ μιá μικρήν «έισαγωγή» του γράφει: ... «έπλσα υπόθεση δραματική πασκίζοντας πάντα στής έμπνευσης τό δρόμο νάχη την Τέχνη οδηγητρα και νά ξεφύγω, όσο μου ήταν βολετό, όσο μ' άφιηνε ή οδηγητρα μου, άπ' τό μονοπάτι της παράδοσης. Στο μονοπάτι τούτο άπάντησα και τ' ώριό κοράσι· δέν παραστήθησα γιά νά μήν άπάντησω τό στοιχείο.

'Εκεί πέρα κι' άντίτερα στα γιαιλιά πηγάδια

Ξεφανερώθ' ένα θεριό και γίνη ώριό κοράσι...»

'Από την «έισαγωγή» καταλαβαίνει κανείς και τί θά ήταν στην υπόθεση και στην έκφραση και τό έργο· Θέμα του ό μύθος του Γεφυριού της 'Αρτας. 'Ιδού ένα κομμάτι, άρχή—άρχή:

'Η Κυρά Β α σ ι λ ι κ ή είναι ή πεθερά του Πρωτομάστορα. 'Η Φ λ α ν τ ρ ά είναι ή γυναίκα του:

«Κ.Β. (κάπως κοροϊδευτικά). Λές τό στοιχείο νά χορτάσει τους χαλασμούς; ΦΑ. Πού νά χορτάση τό στοιχείο και του νερού τό μάνιασμα! Καινούρια παίρνει άνάσα από κάθε χαλασμό. Μά και του στοιχείου τό μούγκρισμα